

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 1 5 2 5 2 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Četrtek, 27. avgust 2015 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Odločanje v skupnosti

1.1. Navedite in pojasnite dve obliki družbene moči.

Navedba in pojasnitev prve: _____

(2)

Navedba in pojasnitev druge: _____

(2)
(4 točke)

Vir 1

V tem primeru sloni oblast na prepričanju v »pravilnost« vzpostavljanja običajev in tradicij. Oblastniki zapovedujejo na podlagi tradicionalnega statusa, ki so ga navadno podedovali.

(Haralambos, M., in Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 510)

1.2. Kateri tip oblasti (po Weberu) prepoznate v viru 1? Navedite ga in pojasnite njegove značilnosti.

Navedba: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(2)
(3 točke)

1.3. Opredelite moderno državo v ožjem pomenu besede.

(2 točki)

1.4. Kateri temeljni obliki političnih sistemov ločimo glede na odnos med državno oblastjo in ljudstvom?

Navedba prve: _____ (1)

Navedba druge: _____ (1)
(2 točki)

1.5. Predstavite tri značilnosti ene od zgoraj navedenih oblik političnega sistema. Navedite tudi, katero obliko predstavljate.

Izbrana oblika političnega sistema: _____

Prva značilnost: _____ (1)

Druga značilnost: _____ (1)

Tretja značilnost: _____ (1)
(3 točke)

OBRNITE LIST.

Vir 2

Po mnenju premiera Thacija daje 22-odstotna volilna udeležba volitvam polno legitimnost. A dejstvo je, da vsi Srbi na severu Kosova niso mogli uveljaviti svoje volilne pravice.

(Einspieler, V. (2013): Obsodbe nasilja na kosovskih voliščih, Delo, 5. november 2013, str. 1)

1.6. Kateri tip politične udeležbe je razviden iz vira 2?

_____ (1 točka)

1.7. Navedite tri razloge za nizko volilno udeležbo.

Prvi razlog: _____ (1)

Drugi razlog: _____ (1)

Tretji razlog: _____ (1)
(3 točke)

1.8. Pojasnite razliko med političnimi strankami in interesnimi skupinami.

_____ (2 točki)

2. Šolanje

2.1. Kaj je edukacija?

(1 točka)

2.2. Katera vrsta družbenih odnosov prevladuje v šoli? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Formalni družbeni odnosi.
B Neformalni družbeni odnosi.

(1 točka)

2.3. Utemeljite odgovor na vprašanje 2.2..

(2 točki)

Vir 1

Ob prehodu iz 4. v 3. tisočletje pr. n. št. so postale razmere tako zapletene, da jih ni bilo več mogoče obvladovati brez statističnih pripomočkov. Ta naloga je v veliki meri odločala o naravi arhaičnih pisav v zgodnjehumerskem območju. Ker so to slikovne pisave, nam hkrati pomagajo spoznati nekatere kulturne prvine iz sicer neohranjenega organskega gradiva [...] Uravnavanje danih količin vode s potrebami nasadov je terjalo in pospeševalo računanje in merjenje.

(Bleicken, J., in drugi (1981): Svetovna zgodovina, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 70)

2.4. Navedite in pojasnite dva razloga, ki sta pomembno vplivala na začetke izobraževanja že v visokih kulturah starega veka. Lahko si pomagate z virom 1.

Navedba dveh razlogov: _____

_____ (1)

Pojasnitev prvega razloga: _____

_____ (1)

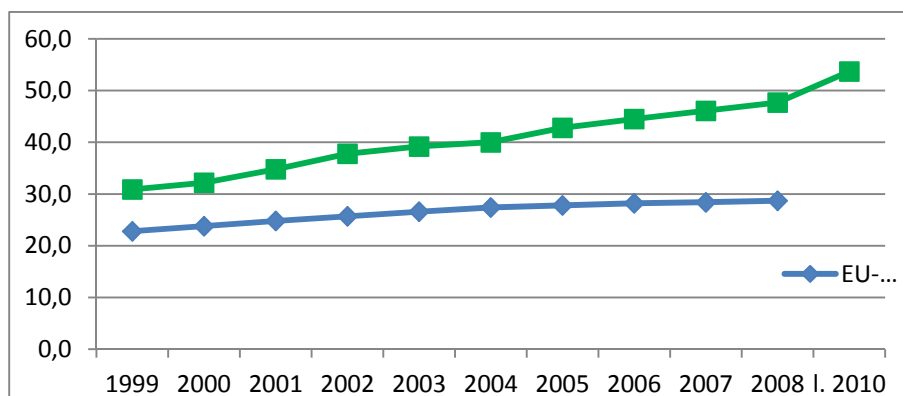
Pojasnitev drugega razloga: _____

_____ (1)

(3 točke)

Vir 2

Vključenost generacije 20–24 v terciarno izobraževanje v obdobju 1999–2010, Slovenija in EU-27

(Flere, S., in Tavčar Krajnc, M. (2010): Izobraževanje in usposabljanje, v Lavrič, M., in drugi, Mladina 2010, str. 70)

2.5. Prikaz podatkov v viru 2 kaže na ekspanzijo terciarnega izobraževanja v Sloveniji. Kdaj so moderne družbe doživele ekspanzijo izobraževanja?

(1 točka)

2.6. Predstavite dva družbena razloga za ekspanzijo izobraževanja v modernih družbah in pojasnite družbena pričakovanja, ki so bila z njo povezana.

Predstavitev prvega razloga: _____

(1)

Predstavitev drugega razloga: _____

(1)

Družbena pričakovanja: _____

(2)
(4 točke)

2.7. Ali sociološke raziskave potrjujejo pričakovanja, da šola odpravlja vpliv pripisanega statusa na družbeno neenakost? Obkrožite pravilno rešitev.

DA NE

(1 točka)

2.8. Pojasnite pozitivne in negativne vplive razvoja šolanja na družbeno pravičnost (uveljavljanje načel meritokracije).

Pozitivni vplivi: _____

(2)

Negativni vplivi: _____

(2)

(4 točke)

Vir 3

Mnogi kritiki trdijo, da se je treba vprašati, ali je sploh mogoče zagotoviti drugačno učenje. In prav paradoksalno je, ko isti ljudje pojasnjujejo, da so sami prišli do svojega znanja in vrednot veliko pogosteje zunaj šole kakor z njeno pomočjo. Svoje poznavanje dejstev in razumevanje življenja so, kot trdijo, pridobili od prijateljev, iz TV-oddaj, z branjem knjig, iz izkušenj ali preprosto kar na ulici.

(<http://www.nybooks.com/articles/archives/1971/jan/07/a-special-supplement-education-without-school-how>. Pridobljeno 13. 11. 2013.)

2.9. S katerim geslom/izrazom poimenujemo kritiko Ivana Licha glede organiziranega šolskega sistema?

(1 točka)

2.10. Predstavite vsebino Licheve kritike šolskega sistema, tako da vključite v odgovor dva vidika, na katera opozarja. Lahko se oprete na vir 3.

(2 točki)

3. Odklonskost in kriminaliteta

Vir 1

Skupine, v katerih poteka t. i. zasebno življenje, prav tako predstavljajo sistem nadzora. Napravili bi veliko napako, če bi domnevali, da je ta sistem najšibkejši samo zato, ker ne razpolaga s formalnimi sredstvi prisile in nasilja. Toda ravno znotraj takšnih skupin posamezniki običajno vzpostavljajo najpomembnejše družbene vezi in zato imajo v teh skupinah graja, izguba ugleda, posmeh ali zaničevanje veliko resnejšo psihološko težo, kot pa če so posamezniki temu izpostavljeni kje drugje.

(Povzeto po: Berger, P. L. (1991): Invitation to Sociology, London, Penguin Books, str. 88)

3.1. O kateri vrsti družbenega nadzora govori vir 1?

_____ (1 točka)

3.2. Kratko predstavite tri značilnosti tega nadzora.

Prva značilnost: _____ (1)

Druga značilnost: _____ (1)

Tretja značilnost: _____ (1)
(3 točke)

3.3. Katere konkretne sankcije so omenjene v viru 1?

_____ (2 točki)

3.4. Kaj je značilno za »formalna sredstva prisile in nasilja« (vir 1)? Kratko predstavite tri značilnosti.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)

Tretja značilnost: _____

(1)
(3 točke)

Vir 2

Uradne statistike verjetno podcenjujejo obseg kriminala belih ovratnikov in gospodarskega kriminala v mnogo večji meri, kot podcenjujejo obseg kriminalitete na splošno. Posledica tega je, da uradna statistika prikazuje kriminaliteto pretežno kot vedenje delavskega razreda. Mnoge sociološke teorije obravnavajo družbeni razred kot ključ za pojasnjevanje kriminalne deviantnosti. Glede na naravo statistik o kriminaliteti, ki lahko dajejo zavajajoč vtis o odnosu med razredom in kriminaliteto, ta sklep morda ni upravičen. Različni razredi lahko storijo različne tipe kaznivih dejanj, vendar ni mogoče z gotovostjo trditi, da so nižji razredi precej bolj nagnjeni h kriminaliteti kot višji.

(Haralambos, M., in Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 412)

3.5. Čeprav nekatere sociološke teorije »obravnavajo družbeni razred kot ključ za pojasnjevanje kriminalne deviantnosti« (vir 2), druge o tem dvomijo. Katere dvomijo?

(1 točka)

3.6. Zakaj ni mogoče »z gotovostjo trditi, da so nižji razredi precej bolj nagnjeni h kriminaliteti kot višji«? (Vir 2) Predstavite dve utemeljitvi.

Prva utemeljitev: _____

(2)

Druga utemeljitev: _____

(2)
(4 točke)

- 3.7. Poleg uradnih statističnih podatkov o kriminaliteti obstajajo še drugi načini (metode) ugotavljanja njenih vrst in razširjenosti. Kateri? Predstavite dva.

Prvi način (metoda): _____

(2)

Drugi način (metoda): _____

(2)
(4 točke)

- 3.8. Nekateri sociologi, npr. Durkheim, dokazujejo, da je odklonskost lahko tudi funkcionalna. Predstavite eno od funkcij odklonskosti, ki jih navaja Durkheim.

(2 točki)

4. Delo in prosti čas

4.1. Kateri od navedenih dejavnikov je v najbolj vplival na določitev delovnega časa?

- A Globalizacija v postindustrijskih družbah.
- B Industrializacija in razvoj kapitalizma.
- C Razvoj kmetijstva v predindustrijskih družbah.
- D Proizvodnja materialnih dobrin v sužnjelastniških družbah.

(1 točka)

4.2. Pojasnite značilnosti fleksibilnih oblik zaposlitve in navedite en primer.

Pojasnitev: _____

(2)

Primer: _____

(1)

(3 točke)

4.3. Pojasnite razlike med pojmom zunajdelovni čas in prosti čas.

(2 točki)

4.4. Razložite pomen zaposlitve za posameznikov status v modernih industrijskih družbah.

(3 točke)

4.5. Razložite pojem »odtujeno delo«.

(2 točki)

4.6. Razložite frikcijsko in strukturno brezposelnost.

Razlaga frikcijske brezposelnosti: _____

(2)

Razlaga strukturne brezposelnosti: _____

(2)
(4 točke)

4.7. Kaj so sindikati in kateri je njihov temeljni cilj?

Opredefitev: _____

(1)

Cilj: _____

(1)
(2 točki)

Vir 1

Na plačnem področju je implementacijo dogovorjenih politik omogočal visoko centraliziran, inkluziven sistem kolektivnih pogajanj. Skoraj celotna slovenska delovna sila je »pokrita« s kolektivnimi pogodbami, vsaj z najnižjimi standardi, ki jih določajo splošne kolektivne pogodbe.

(Stanojevič, M., in drugi (2006): Multinacionalna podjetja in (ne)fleksibilnost zaposlovanja v Sloveniji. DR. XXII, 53. FDV, Ljubljana, str. 35)

4.8. O katerem sindikalnem sredstvu za doseganje ciljev govori vir 1?

(1 točka)

4.9. Navedite še drug način, po katerem posegajo sindikati za uresničitev svojih ciljev.

(1 točka)

4.10. Kateri od navedenih sociologov je avtor t. i. »vzorcev doživljanja dela in preživljanja prostega časa«?

- A Tom Burns.
- B Herbert Marcuse.
- C Stanley Parker.
- D Talcott Parsons.

(1 točka)

Prazna stran